

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ

επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Π.3.2.5 Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες,
σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε
30 διδακτικές ώρες ανά τάξη

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία Β΄ Γυμνασίου

Θεματική ενότητα:
Ομήρου «Ιλιάδα», Η 206-315

Τίτλος:
«Αίας»

Συγγραφή: ΜΑΡΙΑ ΤΣΟΥΜΑΡΗ

Εφαρμογή: ΜΑΡΙΑ ΤΣΟΥΜΑΡΗ

ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ

Θεσσαλονίκη 2015

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ

επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΡΓΟΥ

ΠΡΑΞΗ: «Δημιουργία πρωτότυπης μεθοδολογίας εκπαιδευτικών σεναρίων βασισμένων σε ΤΠΕ και δημιουργία εκπαιδευτικών σεναρίων για τα μαθήματα της Ελληνικής Γλώσσας στην Α/βάθμια και Β/βάθμια εκπαίδευση» MIS 296579 (κωδ. 5.175), - ΟΡΙΖΟΝΤΙΑ ΠΡΑΞΗ, στους άξονες προτεραιότητας 1-2-3 του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση», η οποία συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και εθνικούς πόρους.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: Ι .Ν. ΚΑΖΑΖΗΣ

ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ: ΒΑΣΙΛΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ: Π.3.2.1. Εκπαιδευτικά σενάρια και μαθησιακές δραστηριότητες, σύμφωνα με συγκεκριμένες προδιαγραφές, που αντιστοιχούν σε 30 διδακτικές ώρες ανά τάξη.

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΠΑΡΑΔΟΤΕΟΥ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΚΟΥΤΣΟΓΙΑΝΝΗΣ

Υπεύθυνοι υπο-ομάδας εργασίας αρχαίας ελληνικής γλώσσας δευτεροβάθμιας: Λάμπρος Πόλκας, Κοσμάς Τουλούμης

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ: ΚΕΝΤΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

<http://www.greeklanguage.gr>

Καραμαούνα 1 – Πλατεία Σκρα Τ.Κ. 55 132 Καλαμαριά, Θεσσαλονίκη

Τηλ.: 2310 459101 , Φαξ: 2310 459107, e-mail: centre@komvos.edu.gr

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ

επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Α. ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ

Τίτλος

Αίας

Εφαρμογή σεναρίου

Μαρία Τσούμαρη

Δημιουργία σεναρίου

Μαρία Τσούμαρη,

Διδακτικό αντικείμενο

Αρχαία Ελληνική Γλώσσα και Γραμματεία

Τάξη

Β΄ Γυμνασίου

Χρονολογία

Από 02-04-2015 έως 27-04-2015

Σχολική μονάδα

Διαπολιτισμικό Γυμνάσιο Ευόσμου.

Διδακτική / θεματική ενότητα

Ομήρου, «Ιλιάδα» Η 206-315

Διαθεματικό

Όχι

Χρονική διάρκεια

6 διδακτικές ώρες

Χώρος

I. Φυσικός χώρος:

Εντός σχολείου: αίθουσα διδασκαλίας.

II. Εικονικός χώρος: φάκελος μαθήματος στο Google Drive.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Προϋποθέσεις υλοποίησης για δάσκαλο και μαθητή

Όπως προτείνεται στο συνταγμένο σενάριο, προϋπόθεση για την εφαρμογή του είναι να έχει προηγηθεί η διδασκαλία της σκηνής της μονομαχίας Αίαντα - Έκτορα (H 206-315) και του επεισοδίου Γλαύκου - Διομήδη (Z 119-236) με την ανταλλαγή τιμητικών δώρων μεταξύ τους. Η διδάσκουσα επέλεξε, αντί να αναρτήσει στο ιστολόγιο του μαθήματος τα Φύλλα Εργασίας, να χρησιμοποιήσει το συνεργατικό περιβάλλον του Google Drive, ώστε να έχουν πρόσβαση σε αυτά οι μαθητές και να μπορούν να αποθηκεύουν εκεί τις εργασίες τους. Επίσης, πρόκρινε, για οικονομία χρόνου όπως προτείνεται στις Άλλες Εκδοχές του συνταγμένου σεναρίου, να εντάξει στα Φύλλα Εργασίας τα ιλαδικά αποσπάσματα που χρησιμοποιούνται, αντί να παραπέμψει τους μαθητές να τα αναζητήσουν οι ίδιοι στον τσότοπο του «Μικρού απόπλου».

Για την εφαρμογή του σεναρίου απαιτήθηκε σε επίπεδο υλικοτεχνικής υποδομής: α) διαδραστικός πίνακας στην αίθουσα διδασκαλίας με σύνδεση στο διαδίκτυο, β) η χρήση τεσσάρων φορητών υπολογιστών συνδεδεμένων με το διαδίκτυο στην αίθουσα διδασκαλίας.

Οι μαθητές είχαν εμπειρία ομαδοσυνεργατικών διαδικασιών. Επίσης, ήταν εξοικειωμένοι με τη χρήση λογισμικών κειμενογράφου (Word) και παρουσίασης (PowerPoint κ.λπ.).

Στη διάρκεια της εφαρμογής, η διδάσκουσα περιορίστηκε σε συμβουλευτικό και εμπνευστικό ρόλο, ενώ οι μαθητές κλήθηκαν να αυτενεργήσουν και να πάρουν πρωτοβουλίες.

Εφαρμογή στην τάξη

Το συγκεκριμένο σενάριο εφαρμόστηκε στην τάξη.

Το σενάριο στηρίζεται

Μαρία Τσούμαρη: «Αίας», Αρχαία Ελληνική Γραμματεία, «Ιλιάδα», Β΄ Γυμνασίου, 2014.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Το σενάριο αντλεί

-

Β. ΣΥΝΤΟΜΗ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ / ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το παρόν σενάριο στοχεύει, με αφορμή την «ευγενέστερη μονομαχία της *Ιλιάδας*» (Μαρωνίτης), αυτή μεταξύ Έκτορα και Αίαντα στη ραψωδία Η, να προσεγγίσουν οι μαθητές τη μορφή του Αίαντα σε συνάρτηση με άλλους κεντρικούς ήρωες του τρωικού κύκλου με δραστηριότητες που θυμίζουν κυνήγι θησαυρού. Πιο συγκεκριμένα να ερευνήσουν το διαθέσιμο σχετικό με τον Αίαντα ψηφιακό εικαστικό υλικό (ο ήρωας ήταν δημοφιλές θέμα απεικόνισης σε αγγειογραφίες κ.λπ.), να ταυτίσουν τις απεικονίσεις με συγκεκριμένες σκηνές του τρωικού μύθου με αναφορές στην ιλιαδική και στη σοφόκλεια αφήγηση και ευρύτερα στα Κύκλια Επη, να ερμηνεύσουν την επιλογή και τη δημοφιλία των αντίστοιχων περιστατικών. Τέλος, καλούνται να υποδυθούν τον Αίαντα, να συνθέσουν και να εκφωνήσουν τον λόγο με τον οποίο ο ήρωας εκθέτοντας την προσφορά του στον τρωικό πόλεμο διεκδικεί τα όπλα του Αχιλλέα και προσπαθεί να πείσει τους Αχαιούς να τον ψηφίσουν στην Κρίση των όπλων.

Γ. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σύλληψη και θεωρητικό πλαίσιο

Όπως επισημαίνεται στο συνταγμένο σενάριο, ο Αίαντας, «των Αχαιών ο πύργος» (Η 211), από τους σημαντικότερους ιλιαδικούς ήρωες, παρουσιάζει παραλληλίες με τα δύο κορυφαία πρόσωπα του τρωικού μύθου, τον Αχιλλέα και τον Έκτορα.

Η κλήρωση του Αίαντα να μονομαχήσει με τον Έκτορα «που τον τρομάζουν όλοι» (Η 112) κάνει ακόμη πιο εμφανή την παραβολή του με τον Αχιλλέα, ως alter ego του, με τον οποίο, άλλωστε, τον συνδέουν και συγγενικοί δεσμοί (είναι ξάδελφος και φίλος του (Ι 642)). Η μονομαχία (Η 206-315) διακόπτεται με τον ερχομό της νύχτας και η ισοπαλία της επισφραγίζεται με την ανταλλαγή φιλοφρονητικών λόγων

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

και δώρων (αντίστοιχη κατάληξη με την μονομαχία Γλαύκου-Διομήδη στη Ζ). Ωστόσο, ήδη στους στ. 290-292 προαναγγέλλεται η επανάκαμψη των δυο ηρώων στην «μάχης τον αγώνα». Πραγματικά οι λόγχοι και τα λόγια τους διασταυρώνονται επανειλημμένα στις ραψωδίες Ν, Ξ, Ο, καθώς ο Αίας, συσπειρώνοντας γύρω του τους καταβεβλημένους Αχαιούς, προβάλλεται ως ο κατεξοχήν – απόντος του Αχιλλέα – αντίπαλος του Έκτορα. Ο Αίαντας είναι ο μόνος, εκτός του Αχιλλέα, που βγάζει, προσωρινά, εκτός μάχης τον Έκτορα (Ξ 409-439). Είναι χαρακτηριστικό πως στην «Ιλιάδα» ο Έκτορας μονομαχεί, πέρα από τον Αίαντα, μόνο με τον Πάτροκλο και τον Αχιλλέα. Είναι, επίσης, χαρακτηριστική η θέση των πλοίων του Αίαντα και του Αχιλλέα στη διάταξη του Αχαϊκού στρατοπέδου «ακρινά τα πλοία τους εστήσαν./θαρρώντας εις την ρώμην τους και εις την ανδραγαθίαν» (Λ 8-9). Ο Αίαντας σήκωσε το πτώμα του Αχιλλέα και το μετέφερε ασκύλευτο στο αχαϊκό στρατόπεδο και αυτός διεκδίκησε τα όπλα του στην «κρίση των όπλων» έναντι του Οδυσσέα.

Η παραβολή του Αίαντα με τον αντίπαλο πόλο του τρωικού στρατοπέδου, τον Έκτορα, δεν περιορίζεται μόνο στις ισόπαλες πολεμικές αναμετρήσεις τους αλλά και στον μοιραίο ρόλο που έπαιξαν τα τιμητικά αλλά «άδωρα» δώρα της μονομαχίας τους (Σοφοκλή, «Αίας», στ. 665).

Οι μαθητές της Β΄ Γυμνασίου γνωρίζουν τον Αίαντα μόνο από την *Τειχοσκοπία* (Γ 226-229) και από τη μονομαχία του με τον Έκτορα (Η 206-315), και μάλιστα αποκομμένη από το ευρύτερο κειμενικό πλαίσιο της (συμφωνία Αθηνάς-Απόλλωνα – πρόκληση Έκτορα – αμηχανία Αχαιών – ονειδισμοί Μενέλαου και Νέστορα – κλήρωση). Η συμμετοχή του στην πρεσβεία προς τον Αχιλλέα και η πολεμική του δράση στο ιλιαδικό έπος περιορίζονται σε συνοπτικές αναφορές στις περιλήψεις των ραψωδιών του σχολικού εγχειριδίου, που συνήθως δεν εντάσσονται λειτουργικά στη διδασκαλία. Ενώ η εξω-ιλιαδική του δράση, η κρίση των όπλων και η αυτοκτονία του, δεν θίγονται καθόλου, αν και θα αποτελέσουν προαπαιτούμενα για την

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

προσέγγιση της μορφής του Τεύκρου στην «Ελένη» του Ευριπίδη που θα διδαχθούν στην Γ΄ Γυμνασίου. Με αφορμή, λοιπόν, τη μονομαχία Έκτορα και Αίαντα στη ραψωδία Η, επιχειρείται η προσέγγιση του μυθικού Αίαντα στην ιλιαδική και τη σοφόκλεια αφήγηση και ευρύτερα στον τρωικό κύκλο. Μάλιστα, καθώς ο μύθος του Αίαντα αποτελεί δημοφιλές εικονογραφικό θέμα, οι μαθητές καλούνται να τον ανασυνθέσουν, εν είδει παζλ, χρησιμοποιώντας εκ παραλλήλου λογοτεχνικές και εικαστικές ψηφίδες, διαθέσιμες σε αφθονία στο διαδίκτυο.

Το σενάριο στηρίζεται στη *θεωρία της ζώνης επικείμενης ανάπτυξης* (Vygotsky, 1978) και τις *Αρχές της Μάθησης Μέσω Σχεδιασμού* (Kalantzis & Cope, 2008), καθώς οι μαθητές καλούνται μέσα από ομαδικές δραστηριότητες, που αξιοποιούν τις ατομικές και προάγουν τις συνεργατικές τους δεξιότητες, όχι απλά να καταναλώσουν τη γνώση, που προσφέρεται άφθονη μέσα σε ψηφιακά περιβάλλοντα, αλλά να τη μετασχηματίσουν, να την αναπλαισιώσουν και να δημιουργήσουν οι ίδιοι νέους ψηφιακούς πόρους. Αξιοποιεί τους *πολυγραμματισμούς* (Kress G. 2000, Kress G. & T. van Leeuwen 2001) και στο πλαίσιο του *ρόμβου της γλωσσικής εκπαίδευσης* (Κουτσογιάννης, 2012) στοχεύει στην ανάπτυξη των μαθητών ως κριτικών υποκειμένων.

Δ. ΣΚΕΠΤΙΚΟ-ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΣΥΝΔΥΑΣΜΟΣ ΤΟΥΣ

Γνώσεις για τον κόσμο, αξίες, πεποιθήσεις πρότυπα, στάσεις ζωής

Οι μαθητές/ μαθήτριες επιδιώκεται:

- Να κατανοήσουν την πιθανή διαφοροποίηση στην ερμηνεία μιας συμπεριφοράς ή ενός γεγονότος, όταν εξετάζεται μεμονωμένα και όταν συνεκτιμάται με δεδομένα (πριν και μετά) που δίνουν σφαιρικότερη εικόνα των πραγμάτων.
- Να συνειδητοποιήσουν τον ρόλο της «τιμής» ως κοινού παρονομαστή στις προσωπικές επιλογές δράσης των ομηρικών ηρώων.

- Να εκτιμήσουν τον φόβο όχι ως απόδειξη δειλίας αλλά ως συστατικό γενναιότητας.

Γνώσεις για τη γλώσσα

Οι μαθητές/ μαθήτριες επιδιώκεται:

- Να ανασυνθέσουν τον μύθο του Αίαντα και να εκτιμήσουν τη θέση του στον τρωικό κύκλο.
- Να προσεγγίσουν μέσα από ψηφιακές συλλογές και να «αναγνώσουν» την εικαστική αποτύπωση του μύθου από την αρχαιότητα ως τις μέρες μας.
- Να εκτιμήσουν τον λειτουργικό ρόλο του οπτικού υλικού μέσα σε πολυτροπικά κείμενα.
- Να παρατηρήσουν τη δομή των σύντομων κειμένων που τεκμηριώνουν, περιγράφουν και ερμηνεύουν εικαστικό υλικό σε ψηφιακές συλλογές και να δημιουργήσουν και οι ίδιοι αντίστοιχα κείμενα.
- Να συνειδητοποιήσουν την σημασία των τεκμηρίων – αναφορά σε συγκεκριμένα στοιχεία ή γεγονότα – στη σύνθεση κειμένων επιχειρηματολογίας.
- Να συνειδητοποιήσουν τη σημασία της υιοθέτησης κατάλληλου ύφους, ανάλογου με το ήθος του, στην ανάπλαση του λόγου ενός προσώπου.

Γραμματισμοί

Επιδιώκεται οι μαθητές/ μαθήτριες:

- Να εξοικειωθούν με τη χρήση των ψηφιακών πόρων για τα ομηρικά έπη που διατίθενται από το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας και άλλες αρχαιογνωστικές πηγές.
- Να χρησιμοποιούν λογοτεχνικά κείμενα και εικαστικά έργα ως πηγές άντλησης πληροφοριών για συγκεκριμένο θέμα, να τις αποτιμούν κριτικά, να τις συνδυάζουν και να καταλήγουν σε αιτιολογημένα συμπεράσματα.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

- Να προσεγγίζουν και να ερμηνεύουν οπτικό υλικό και να το εντάσσουν λειτουργικά μέσα σε πολυτροπικά κείμενά τους.
- Να ανασυνθέτουν με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία το πορτραίτο ενός ήρωα, το ήθος και τον λόγο του.
- Να συντάσσουν κείμενα επιχειρηματολογίας και να τα εκφωνούν μπροστά σε ακροατήριο.
- Να συνεργάζονται αποτελεσματικά μεταξύ τους.

Διδακτικές πρακτικές

Με αυτό το σενάριο επιδιώκεται οι μαθητές/ μαθήτριες:

- Να ασκηθούν στη συνεργατική μάθηση, καθώς όλες οι προβλεπόμενες δραστηριότητες είναι ομαδικές.
- Να εμβαθύνουν στην ανθρώπινη ψυχολογία μέσω της ενσυναίσθησης και να εμπλακούν στη γνωστική διαδικασία βιωματικά.
- Να αυτενεργήσουν και να καλλιεργήσουν την ερευνητική τους διάθεση, μέσω της αναζήτησης, της κατανόησης, της ερμηνείας και του συνδυασμού των πληροφοριών.
- Να πειραματιστούν με τη σύνθεση και εκφώνηση λόγου πειθούς.
- Να καλλιεργήσουν επικοινωνιακές δεξιότητες και να πειραματιστούν με τη διαχείριση εξωγλωσσικών κωδίκων επικοινωνίας.
- Να αναπτύξουν τις δεξιότητές τους στις ΤΠΕ.

Ε. ΛΕΠΤΟΜΕΡΗΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Αφετηρία

Το πλούσιο και άρτια δομημένο εικαστικό υλικό της ιστοσελίδας [Ο τρωικός μύθος στην τέχνη και τη λογοτεχνία](#) του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσα, και άλλων αρχαιογνωστικών πόρων παρέχει τη δυνατότητα να αξιοποιηθεί η δύναμη της εικόνας στη διδασκαλία του ιλιαδικού έπους. Οι μαθητές δείχνουν έντονο ενδιαφέρον, όταν

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

καλούνται να σχολιάσουν οπτικό υλικό και αυτή την προθυμία τους εκμεταλλεύτηκε το παρόν σενάριο, επιδιώκοντας να τους κινητοποιήσει να ανασυνθέσουν τον μύθο του Αίαντα συνδυάζοντας την τέχνη με τη λογοτεχνία.

Σύνδεση με τα ισχύοντα στο σχολείο

Το σενάριο επιδιώκει να καλύψει διδακτικούς στόχους της ενότητας, όπως αναφέρονται [στο Βιβλίο Εκπαιδευτικού, σ. 90-1](#), ιδίως τον 2^ο, 3^ο και 5^ο αλλά και ευρύτερους στόχους. Ειδικότερα, επιδιώκει:

- Να γνωρίσουν τον Αίαντα μέσα στην ιλιαδική αφήγηση και τη σχέση του με τους σημαντικότερους ήρωες του έπους, Έκτορα και Αχιλλέα. Να απολαύσουν και να εκτιμήσουν την περιγραφική και την ηθογραφική ικανότητα του ποιητή (2^{ος} στόχος).
- Να παρακολουθήσουν την μετα-ιλιαδική εξέλιξη του μύθου του Αίαντα και την αξιοποίησή του από την τραγωδία.
- Να προσεγγίσουν και να αποκωδικοποιήσουν την εικαστική αξιοποίηση του μύθου του Αίαντα από την αρχαιότητα ως τη νεότερη εποχή.
- Να κατανοήσουν την αξία της τιμής και της πολεμικής αρετής στην ομηρική εποχή (3^{ος} στόχος).
- Να επισημάνουν τη στάση του ποιητή ανάμεσα στους δύο αντιμαχόμενους (5^{ος} στόχος).

Αξιοποίηση των ΤΠΕ

Η διδακτική πρόταση στοχεύει να εξοικειωθούν οι μαθητές με τη χρήση των ψηφιακών «Πόρων για τα ομηρικά έπη» και του «Ανθολογίου» που διατίθενται από το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας, του «Μικρού Απόπλου» και άλλων αρχαιογνωστικών διαδικτυακών τόπων. Επίσης, οι ΤΠΕ αξιοποιούνται για την παραγωγή και ανάρτηση νέου ψηφιακού υλικού από τους μαθητές.

Κείμενα

Κείμενα σχολικών εγχειριδίων

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Ομηρικά Έπη: «Ιλιάδα» Β΄ Γυμνασίου:

[H 206-315.](#)

Περιλήψεις των ραψωδιών [N, Ξ](#) και [O](#).

Κείμενα εκτός σχολικών εγχειριδίων

Ομήρου, «Ιλιάδα»: [Α 3-9](#) , [N 802 -837](#) , [Ξ 388-441](#) , [O 405-418](#) και [O 703-746](#).

Μετάφραση Ιάκωβου Πολυλά. [πηγή: Ιστοχώρος «Μικρός Απόπλους», επιμέλεια Άγγελος Περδικούρης].

Σοφοκλή «Αίας», [645-665](#) Μτφρ. Θ. Κ. Στεφανόπουλος. [πηγή: Ανθολογία Αρχαίας Ελληνικής Γραμματείας. Ψηφίδες για την Ελληνική Γλώσσα].

Υποστηρικτικό/εκπαιδευτικό υλικό

Ιστοσελίδες

[Είδη αγγείων](#) [πηγή: Εκδόσεις "Καίρατος"].

[Ελληνικός Πολιτισμός. Τα είδη των αγγείων](#) [πηγή: «Ελληνικός Πολιτισμός»: Ιστοχώρος του Γ. Παπαθανασίου – Πανελλήνιο Σχολικό Δίκτυο].

Μαρωνίτης, Δ. Ν. [«Ξίφος και ζωστήρ»](#) [πηγή: Εφημερίδα «Το Βήμα», 14/12/2008].

Μήττα, Δ. Μορφές και Θέματα της Αρχαίας Ελληνικής Μυθολογίας: [Εκτορας: Δράση στον πόλεμο, τακτική και ήθος](#). [πηγή: Ψηφίδες για την Ελληνική Γλώσσα.].

[Πόροι για τα Ομηρικά έπη: Ο τρωικός μύθος στην τέχνη και τη λογοτεχνία](#) [πηγή: Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα.].

Πόροι για την Ελληνική Γλώσσα. Ο τρωικός μύθος στην τέχνη και τη λογοτεχνία: [Κύκλια έπη](#) [πηγή: Ψηφίδες για την ελληνική γλώσσα.].

[Τα υπόλοιπα στον Άδη, σε κείνους κάτω θα τα πω. Η αυτοκτονία του Αίαντα στην αρχαία ελληνική εικονογραφία. Από τον Όμηρο και τον Σοφοκλή ως τον Καβάφη](#) [πηγή: Lifo. 20/12/2012].

Διδακτική πορεία / στάδια /φάσεις

Αναλυτική

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Α΄ Φάση

(Τρεις διδακτικές ώρες στην αίθουσα του τμήματος).

Το σενάριο εφαρμόστηκε σε ένα τμήμα της Β΄ Γυμνασίου 22 μαθητών που είχε εμπειρία και άλλων δύο εφαρμογών. Γνώριζαν επομένως το περιβάλλον του Google Drive και είχαν ήδη τέσσερις ομαδικούς λογαριασμούς Gmail που τους έδιναν πρόσβαση στο περιβάλλον. Επειδή το εργαστήριο πληροφορικής του σχολείου δεν ήταν διαθέσιμο, η εφαρμογή έγινε στην αίθουσα διδασκαλίας με τη χρήση δύο φορητών υπολογιστών μαθητών, έναν του σχολείου και έναν της διδάσκουσας.

Την ημέρα εφαρμογής της Α΄ Φάσης πέντε μαθητές έλειπαν σε σχολικούς αγώνες.

Στο πρώτο διδακτικό δίωρο οι μαθητές, χωρισμένοι σε ομάδες των πέντε περίπου ατόμων, άνοιξαν τα Φύλλα Εργασίας που βρίσκονταν αναρτημένα στον φάκελο του Google Drive του μαθήματος και στο ίδιο περιβάλλον δημιούργησαν τέσσερις on line παρουσιάσεις, όπου αποτύπωσαν τα αποτελέσματα της έρευνάς τους.

Γενικός στόχος της φάσης αυτής, όπως αναφέρεται στο συνταγμένο σενάριο, είναι οι μαθητές εκμεταλλευόμενοι ψηφιακούς πόρους να αποκτήσουν συνολικότερη εικόνα της σκηνης της μονομαχίας Αίαντα-Έκτορα, να αντιληφθούν ευρύτερα το σχέδιο του ποιητή στις ενδιάμεσες ραψωδίες ως την Π σε συνάρτηση με τη δράση του Αίαντα και να γνωρίσουν τη σχετική με τον ήρωα εξέλιξη στα Κύκλια Επη.

Κάθε Φύλλο Εργασίας ξεκινά με ένα αρχικό ερώτημα (αποτυπώνεται με έντονα στοιχεία) που σχετίζεται με το κείμενο της μονομαχίας Αίαντα-Έκτορα. Για την απάντησή του οι μαθητές παραπέμπονται και σε άλλα αποσπάσματα του ιλιαδικού έπους ή της σοφόκλειας τραγωδίας «Αίας» καθώς και σε εικαστικό υλικό διαθέσιμο στους «Πόρους για τα ομηρικά έπη» του Κέντρου Ελληνικής γλώσσας ή σε άλλες δικτυακές πηγές. Οι μαθητές κλήθηκαν να συνεκτιμήσουν τα στοιχεία, να διευρύνουν τον προβληματισμό τους με συμπληρωματικά ερωτήματα και να συνθέσουν μία πολυτροπική παρουσίαση (επέλεξαν το λογισμικό PowerPoint) με την εκτίμησή τους

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ

επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

για τη δράση του Αίαντα και τις σχέσεις του με άλλους ήρωες στον τρωικό μυθικό κύκλο.

Ειδικότερα:

Το [Φύλλο Εργασίας Α1](#), ξεκινώντας από το ερώτημα του σχολικού εγχειριδίου «αν μεροληπτεί ο ποιητής υπέρ κάποιου από τους δύο ήρωες», ζητά από τους μαθητές να απαντήσουν λαμβάνοντας υπόψη αρχικά τα στοιχεία που δίνονται στο απόσπασμα του σχολικού εγχειριδίου (Η 206-315) και τις εικαστικές αποτυπώσεις της μονομαχίας. Κατόπιν, να συνεκτιμήσουν στην απάντησή τους τα όσα προηγήθηκαν της μονομαχίας στην ιλιαδική αφήγηση, διευρύνοντας έτσι την εικόνα και συνειδητοποιώντας πως το γεγονός ότι κανείς από τους Αχαιούς στην αρχή της Ραψωδίας Η δεν τολμά να αντιπαρατεθεί με τον Έκτορα, παρά μόνο μετά τις οργισμένες κατηγορίες του τραυματία Μενέλαου και τους ονειδισμούς του Νέστορα εμφανίζονται εννέα υποψήφιοι, εξισορροπείται με την προμοδότηση του Αίαντα κατά την περιγραφή της μονομαχίας.

Τέλος, καλούνται να γίνουν αρχαιολόγοι και να περιγράψουν ένα καινοφανές αγγείο με παράσταση σχετική με την μονομαχία Αίαντα-Έκτορα. Στην ουσία ζητείται να προτείνουν οι ίδιοι την δική τους εικαστική αποτύπωση της μονομαχίας.

Το [Φύλλο Εργασίας Α2](#), ξεκινώντας από ένα ερώτημα πρόβλεψης «αν ο Αίαντας και ο Έκτορας μετά τη μονομαχία τους στην Η ραψωδία θα έρθουν ξανά αντιμέτωποι ο ένας με τον άλλο», ζητά από τους μαθητές αρχικά να ανιχνεύσουν προοικονομία της εξέλιξης στο απόσπασμα του σχολικού εγχειριδίου (Η 206-315) και σε εικαστικές αποτυπώσεις αντιπαραθέσης των δύο ηρώων. Κατόπιν καλούνται να συνεκτιμήσουν τις περιλήψεις των ενδιάμεσων ραψωδιών και επιλεγμένα ιλιαδικά αποσπάσματα λεκτικής και πολεμικής αντιπαραθέσης των δύο ηρώων, που αναδεικνύουν τον χαρακτήρα, την πολεμική αρετή του Αίαντα και την καθοριστική συμβολή του στην αντίσταση των Αχαιών έναντι των Τρώων. Έτσι, αποκτούν συνολικότερη εικόνα όχι μόνο της δράσης του Αίαντα αλλά και του ομηρικού έπους

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

γενικότερα, καθώς στην ουσία εντάσσονται λειτουργικά στη διδασκαλία οι περιλήψεις των ενδιάμεσων ραψωδιών μέχρι την *Πατρόκλεια*.

Το [Φύλλο Εργασίας A3](#), ξεκινώντας από το ερώτημα «γιατί ο Αίαντας στην πρώτη κουβέντα που απευθύνει στον Έκτορα αναφέρεται στον Αχιλλέα;», ζητά από τους μαθητές να ανιχνεύσουν τη σχέση και τις αντιστοιχίες ανάμεσα στους δύο ήρωες. Για τον λόγο αυτό συνεκτιμούν εικαστικές απεικονίσεις που αναφέρονται σε ιλιαδικά και μετα-ιλιαδικά επεισόδια των κύκλιων επών. Αναμένεται οι μαθητές να συνειδητοποιήσουν την προβολή του Αίαντα ως «αναπληρωτή» του Αχιλλέα και συνεχιστή της πολεμικής του δράσης. Αν επισημάνουν τη σχέση που έχουν με το θέμα και οι αγγειογραφίες που αναφέρονται στην κρίση των όπλων, μπορούν να προχωρήσουν τον παραλληλισμό των δύο ηρώων και σε επίπεδο ήθους. Ο διδάσκων, αν το κρίνει απαραίτητο, μπορεί να τους βοηθήσει θέτοντάς τους ερωτήματα που αναδεικνύουν την ευαισθησία των δύο ηρώων στο θέμα της τιμής και της προσωπικής αξιοπρέπειας που τους οδήγησε σε μοιραίες αποφάσεις. Διαφορετικά αυτό θα γίνει αντικείμενο επεξεργασίας στην επόμενη φάση.

Το [Φύλλο Εργασίας A4](#), ξεκινώντας από το ερώτημα «πώς αιτιολογεί ο Έκτορας την πρότασή του να ανταλλάξουν δώρα με τον Αίαντα τερματίζοντας την μονομαχία τους;», ζητά από τους μαθητές να ανιχνεύσουν μέσα από εικαστικές αποτυπώσεις και αποσπάσματα από τη σοφοκλεία τραγωδία «Αίας» τη σχέση και τις αντιστοιχίες ανάμεσα στους δύο ήρωες, εστιάζοντας στο τραγικό τέλος των δύο πρωταγωνιστών της μονομαχίας της 7ης ιλιαδικής ραψωδίας και τον ρόλο που παίζουν σε αυτό τα τιμητικά αλλά «άδωρα δώρα», όπως τα χαρακτηρίζει ο Σοφοκλής.

Σε επόμενη διδακτική ώρα, στη σχολική αίθουσα οι on line παρουσιάσεις των ομάδων παρουσιάστηκαν στην ολομέλεια. Οι αρτιότερες ήταν αυτές της A1 και A4 ομάδας, οι οποίες και προθυμοποιήθηκαν να ενσωματώσουν τις παρατηρήσεις που έγιναν στην τελική εργασία τους. Η A1 μάλιστα στην προσπάθειά της να τεκμηριώσει την απάντησή της στο ερώτημα «αν μεροληπτει ο Όμηρος», ξέχασε να ασχοληθεί με

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ

επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

την τελευταία δραστηριότητα του Φύλλου Εργασίας. Οι μαθητές της Α2 ομάδας είχαν προβλήματα συνεργασίας μεταξύ τους και χρειάστηκε η συνεχής παραίνεση της διδάσκουσας για να προσανατολιστούν στο κοινό έργο. Συνεχώς, επίσης, ζητούσαν διευκρινήσεις για το τι έπρεπε να κάνουν, δείχνοντας ιδιαίτερη απροθυμία. Ίσως έφταιγε και το γεγονός ότι η εφαρμογή έγινε την τελευταία εβδομάδα πριν το Πάσχα. Η Α3 ομάδα επικεντρώθηκε στην παράθεση αγγειακών απεικονίσεων με επιφανειακή αποτίμηση των στοιχείων τους. Η Α4 ήταν πιο συστηματική και στο τέλος πρόσθεσε και δικτυογραφία. Ωστόσο, καμιά από τις ομάδες δεν προετοιμάστηκε για την προφορική παρουσίαση της εργασίας τους (μετά το Πάσχα πια), με αποτέλεσμα απλά να διαβάζουν κομπιάζοντας τις λεζάντες του PowerPoint.

Στο τέλος, αυτοαξιολογήθηκαν προφορικά ως προς τη συμμετοχή τους στη συνεργατική διαδικασία και τον τρόπο παρουσίασης της εργασίας τους και αξιολογήθηκαν από τους συμμαθητές τους για την επεξεργασία των δεδομένων τους, την τεκμηρίωση του προβληματισμού τους και την επιμέλεια της μορφής της παρουσίασής τους.

Επειδή δεν έμεινε χρόνος για άσκηση αξιολόγησης, όπως προτείνεται στο συνταγμένο σενάριο, η διδάσκουσα προκάλεσε προφορική συζήτηση για τη δημοφιλία του μύθου του Αίαντα στις αρχαίες αγγειογραφίες και μέσω αυτής εστίασε τους μαθητές στην προσωπικότητα του Αίαντα, και στην ευαισθησία του ήρωα (και της αρχαίας κοινωνίας) στο θέμα της «τιμής». Με βάση τις απαντήσεις τους έλεγξε την προσοχή των μαθητών κατά την παρουσίαση των εργασιών των συμμαθητών τους και τον βαθμό κατανόησης της όλης δραστηριότητας. Το ενδιαφέρον ήταν πως μέσα από τη συζήτηση οι μαθητές έδειξαν να συνειδητοποιούν την αξία των αγγειακών τεκμηρίων και τη σημασία της οπτικής γωνίας στην εικαστική αποτύπωση του μύθου. Η συζήτηση λειτούργησε και προπαρασκευαστικά για τη δραστηριότητα της επόμενης φάσης.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

B' Φάση

(3 διδακτικές ώρες στην αίθουσα του τμήματος).

Η φάση αυτή του σεναρίου εφαρμόστηκε υπό τα όμματα δύο ερευνητριών του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας που ήρθαν να παρακολουθήσουν και να καταγράψουν την όλη διαδικασία. Η παρουσία τους επηρέασε τους μαθητές που δεν θορυβούσαν τόσο πολύ και τους γέμισε προσδοκίες ότι με κάποιο τρόπο θα επενέβαιναν στη δραστηριότητα, αλλά διαψεύστηκαν.

Οι ομάδες των μαθητών αναδιαρθρώθηκαν, ώστε οι νέες που προέκυψαν να περιλαμβάνουν ένα τουλάχιστον μέλος από τις ομάδες της προηγούμενης φάσης.

Το Κοινό Φύλλο Εργασίας Β προβλέπει μια ερευνητική αναζήτηση της εικαστικής αποτύπωσης της κρίσης των όπλων στην αρχαία αγγειογραφία (Α' δραστηριότητα) και μια βιωματική προσέγγιση στον μύθο (Β' δραστηριότητα), καθώς οι μαθητές καλούνται να υποδυθούν τον Αίαντα σε μία από τις κορυφαίες στιγμές της ζωής του, όταν χρειάζεται να υπερασπιστεί στην ουσία τη θέση του στο αχαϊκό στρατόπεδο και να διεκδικήσει αντίστοιχη τιμή. Αποστολή τους είναι να συνθέσουν και να εκφωνήσουν τον λόγο με τον οποίο ο ήρωας εκθέτοντας την προσφορά του στον τρωικό πόλεμο διεκδικεί τα όπλα του Αχιλλέα και προσπαθεί να πείσει τους Αχαιούς να τον ψηφίσουν στην *Κρίση των Όπλων*.

Σε σχέση με αυτό που προέβλεπε το συνταγμένο σενάριο η εφαρμογή διαφοροποιήθηκε ως εξής: η διδάσκουσα, για να εξασφαλίσει πως οι μαθητές θα αναζητήσουν και θα λάβουν υπόψη τους όλες τις απεικονίσεις με θέμα την «Κρίση των όπλων του Αχιλλέα» μεταξύ Αίαντα και Οδυσσέα, δημιούργησε μία on line ομώνυμη παρουσίαση που κλήθηκαν να συμπληρώσουν συνεργατικά οι ομάδες συνεισφέροντας η κάθε μία με μία διαφάνεια με αντίστοιχη αγγειογραφία. Η δραστηριότητα αυτή απορρόφησε περισσότερο χρόνο από αυτόν που αρχικά υπολόγιζε η διδάσκουσα και ακριβώς επειδή οι ομάδες δούλευαν ταυτόχρονα την ίδια παρουσίαση, συνέβη συχνά η μία να σβήνει δεδομένα της άλλης. Έτσι, αναδύθηκαν

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ

επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

σε μια προσπάθεια να βρουν τρόπο να αποκλείσουν η μία πρόσβαση στην άλλη και στο τέλος το κατάφεραν! Το καλό ήταν ότι συνειδητοποίησαν όλοι οι μαθητές τις δυνατότητες του συνεργατικού περιβάλλοντος.

Χρειάστηκε η παρέμβαση της διδάσκουσας ώστε κάθε ομάδα να εστιάσει στη βιωματική δραστηριότητα της συγγραφής του λόγου του Αίαντα στη συνέλευση των Αχαιών.

Οι μαθητές συνεισέφεραν ο καθένας με τις πληροφορίες και την οπτική γωνία προσέγγισης του ήρωα που επεξεργάστηκαν στα Φύλλα Εργασίας της προηγούμενης φάσης. Είχαν, επίσης, στη διάθεσή τους, αναρτημένες στο Google Drive, τις σχετικές παρουσιάσεις. Η διδάσκουσα τους επισήμανε διακριτικά να τις εκμεταλλευτούν, για να αντλήσουν συγκεκριμένα στοιχεία και να στηρίξουν τη σύνθεση πειστικού λόγου. Στο κείμενό τους έπρεπε να επιλέξουν λεξιλόγιο, ύφος και επιχειρήματα που συνάδουν με το ήθος του Αίαντα.

Η όλη διαδικασία απέδωσε τέσσερις λόγους του Αίαντα, κάποιους πιο επιτυχημένους και κάποιους λιγότερο. Απογοητευτική ήταν ωστόσο η εκφώνησή τους στην ολομέλεια. Με εξαίρεση την πρώτη ομάδα που τον Αίαντά της τον υποδύθηκε μια μαθήτρια που υιοθέτησε αντίστοιχο ύφος και στάση σώματος, οι άλλοι τρεις Αίαντες ήταν υποτονικοί και αμήχανοι. Σίγουρα ντρέπονταν να εκτεθούν στο κοινό και μάλιστα καθώς βρίσκονταν εκεί και οι ερευνήτριες. Χαρακτηριστική ήταν η περίπτωση μίας ομάδας που τα μέλη της επί πέντε λεπτά «μάλωναν», γιατί κανένας δεν αναλάμβανε την αγόρευση, μέχρι που έβαλαν κλήρο! Περισσότερο όμως αναδείχτηκε η ελλιπής προετοιμασία τους και η έλλειψη συγκέντρωσης στη διαδικασία. Οι ίδιοι οι μαθητές το παραδέχτηκαν αυτό, καθώς δεν εκμεταλλεύτηκαν τους εξωγλωσσικούς κώδικες για να ενισχύσουν την πειστικότητα των λεγομένων τους. Ακολούθησε ψηφοφορία που ανάδειξε την πρώτη αγόρευση νικήτρια.

Ακολούθησε μικρή συζήτηση για τον αποτελεσματικότερο τρόπο διεκδίκησης του δικαίου.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΣΤ. ΦΥΛΛΟ/Α ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Φάση Α

Φύλλο Εργασίας Α1

Ποιο είναι το αποτέλεσμα της μονομαχίας Αίαντα – Έκτορα και πώς αυτό κατοχυρώνεται; Μεροληπτεί ο Όμηρος υπέρ κάποιου ήρωα και γιατί κατά τη γνώμη σας;

Για να απαντήσετε στο ερώτημα:

- Να στηριχτείτε στο ιλιαδικό κείμενο [H 206-315](#).
- Να επισκεφτείτε τον ιστότοπο «[Πόροι για τα Ομηρικά έπη: Ο τρωικός μύθος στην τέχνη και τη λογοτεχνία](#)» του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας. Στο ευρετήριο να επιλέξετε «Μονομαχία Αίαντα - Έκτορα», για να δείτε εικονογραφικό υλικό από αγγειογραφίες και άλλα εικαστικά έργα της αρχαίας και της νεότερης τέχνης. Να συγκρίνετε αυτό το υλικό με την ιλιαδική αφήγηση: Ποιες ειδικότερες σκηνές της μονομαχίας απεικονίζονται; Μεροληπτεί κάθε καλλιτέχνης υπέρ κάποιου ήρωα και τι αναδεικνύει με τις επιλογές του; Να αποτυπώσετε τις σκέψεις σας σε μία σχετική παρουσίαση (PowerPoint ή με άλλο λογισμικό της επιλογής σας, όπως το [Windows Live Movie Maker](#) κλπ).
- Να διαβάσετε τα αποσπάσματα από το έπος που προηγούνται της μονομαχίας (H 66-135 και 157-161) και να απαντήσετε ξανά στο ίδιο ερώτημα. Άλλαξε η οπτική των πραγμάτων με την προσθήκη των νέων στοιχείων; Να απαντήσετε τεκμηριώνοντας τη γνώμη σας σε μια οργανωμένη παράγραφο, την οποία θα προσθέσετε στην παρουσίασή σας.
- Υποθέστε πως σε μια αρχαιολογική ανασκαφή ανακαλύπτετε ένα περίτεχνο αρχαίο αγγείο με απεικόνιση της μονομαχίας του Αίαντα με τον Έκτορα: α) να το περιγράψετε με βάση το πρότυπο περιγραφής-σχολιασμού που

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ

επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

ακολουθούν οι «Πόροι για τα ομηρικά έπη» και να το προσθέσετε στην παρουσίασή σας, β) να το ζωγραφίσετε.

- Για τα είδη των αγγείων μπορείτε να επισκεφτείτε τις ιστοσελίδες:
 - [Είδη αγγείων](#)
 - [Ελληνικός Πολιτισμός, Τα είδη των αγγείων](#)).
- Μετά την παρουσίαση της εργασίας σας στην ολομέλεια να την αναρτήσετε στο ιστολόγιο του μαθήματος.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Φύλλο Εργασίας Α2

Μετά την ανταλλαγή δώρων ο Γλαύκος και ο Διομήδης ([Ζ 119-236](#)) υπόσχονται στο εξής να μην πολεμήσουν μεταξύ τους. Ο Αίαντας και ο Έκτορας μετά τη μονομαχία τους στη ραψωδία Η πιστεύετε πως θα έρθουν ξανά αντιμέτωποι ο ένας με τον άλλο;

Για να απαντήσετε στο ερώτημα:

- Να στηριχτείτε στο ιλιαδικό κείμενο [Η 206-315](#).
- Να επισκεφτείτε τον ιστότοπο «[Πόροι για τα Ομηρικά έπη: Ο τρωικός μύθος στην τέχνη και τη λογοτεχνία](#)» του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας. Στο ευρετήριο να επιλέξετε τη λέξη κλειδί «Αίαντας» και να αναζητήσετε σχετικό υλικό από αγγειογραφίες και άλλα εικαστικά έργα της αρχαίας και της νεότερης τέχνης.
- Να διαβάστε τις περιλήψεις των ιλιαδικών ραψωδιών [Ν, Ξ](#) και [Ο](#) και αντίστοιχα αποσπάσματα [Ν 802 -837](#), [Ξ 388-441](#), [Ο 405-418](#) και [Ο 703-746](#) και να συνδέσετε το εικονικό υλικό με αντίστοιχα επεισόδια του ομηρικού έπους.
- Με βάση αυτά τα στοιχεία να δημιουργήσετε μια παρουσίαση (PowerPoint ή με άλλο λογισμικό της επιλογής σας π.χ. [Windows Live Movie Maker](#) κ.λπ.) για την πολεμική δράση του Αίαντα στην «Ιλιάδα».
- Μετά την παρουσίαση της εργασίας σας στην ολομέλεια να την αναρτήσετε στο ιστολόγιο του μαθήματος.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Φύλλο Εργασίας Α3

Γιατί ο Αίαντας στην πρώτη κουβέντα που απευθύνει στον Έκτορα αναφέρεται στον Αχιλλέα; Τι σχέση έχουν ο Αίαντας και ο Αχιλλέας και ποιες οι αντιστοιχίες ανάμεσα στους δυο ήρωες;

Για να απαντήσετε στο ερώτημα:

- Να στηριχτείτε στο ιλιαδικό κείμενο [Η 206-315](#) , [Λ 3-9](#) και στην περίληψη της ραψωδίας [I](#).
- Να επισκεφτείτε τον ιστότοπο «[Πόροι για τα Ομηρικά έπη: Ο τρωικός μύθος στην τέχνη και τη λογοτεχνία](#)» του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας. Στο ευρετήριο να επιλέξετε τη λέξη κλειδί «Αίαντας» και να αναζητήσετε υλικό από αγγειογραφίες και άλλα εικαστικά έργα της αρχαίας και της νεότερης τέχνης που αναδεικνύουν τη σχέση του Αίαντα με τον Αχιλλέα και πιθανές αναλογίες τους (παραλληλίες). Σε τι συμπεράσματα σας οδηγούν;
- Να αναζητήσετε πληροφορίες για τη σχέση Αίαντα – Αχιλλέα στα [κύκλια έπη](#). Να συσχετίσετε το εικαστικό υλικό με αντίστοιχα επεισόδια των κύκλιων επών.
- Με βάση αυτά τα στοιχεία να δημιουργήσετε μια παρουσίαση (PowerPoint ή με άλλο λογισμικό της επιλογής σας π.χ. [Windows Live Movie Maker](#) κ.λπ.) για τη σχέση του Αίαντα με τον Αχιλλέα και τις πιθανές αντιστοιχίες ανάμεσα στους δυο ήρωες.
- Μετά την παρουσίαση της εργασίας σας στην ολομέλεια να την αναρτήσετε στο ιστολόγιο του μαθήματος.

Φύλλο εργασίας Α4

Πώς αιτιολογεί ο Έκτορας την πρότασή του να ανταλλάξουν δώρα με τον Αίαντα τερματίζοντας τη μονομαχία τους; Τι δηλώνουν αυτά τα δώρα για την τοποθέτηση του Έκτορα απέναντι στον Αίαντα; Ποιος είναι ο ρόλος των δώρων αυτών στη μετέπειτα μοίρα των δύο ηρώων;

Για να απαντήσετε στο ερώτημα:

- Να στηριχτείτε στο ιλιαδικό κείμενο [Η 206-315](#).
- Να λάβετε υπόψη σας την ιστοσελίδα [Έκτορας: Δράση στον πόλεμο, τακτική και ήθος](#) του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας.
- Να επισκεφτείτε τον ιστότοπο [«Πόροι για τα Ομηρικά έπη: Ο τρωικός μύθος στην τέχνη και τη λογοτεχνία»](#) του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας:
 1. Στο ευρετήριο να αναζητήσετε με ποιους άλλους ήρωες εμφανίζεται να μονομαχεί ο Έκτορας σε αρχαίες αγγειογραφίες (λήμμα μονομαχία Έκτορα). Ποιες από αυτές τις μονομαχίες περιγράφονται στην «Ιλιάδα»; Σε τι συμπεράσματα καταλήγετε για τη θέση του Αίαντα στον ιλιαδικό μύθο;
 2. Στο ευρετήριο να επιλέξετε τις λέξεις κλειδιά «Αίαντας» και «Έκτορας» και να αναζητήσετε υλικό από αγγειογραφίες και άλλα εικαστικά έργα της αρχαίας και της νεότερης τέχνης που αναφέρονται στον θάνατο των δύο ηρώων και τον ρόλο που έπαιξαν σε αυτόν τα δώρα που αντάλλαξαν στην μονομαχία τους. Ενισχυτικά συμβουλευτείτε και το άρθρο [«Τα υπόλοιπα στον Άδη, σε κείνους κάτω θα τα πω - Η αυτοκτονία του Αίαντα στην αρχαία ελληνική εικονογραφία. Από τον Όμηρο και τον Σοφοκλή ως τον Καβάφη»](#).
- Να διαβάσετε τα αποσπάσματα από την τραγωδία του Σοφοκλή «Αίας» και να τα συνδυάσετε με το εικαστικό υλικό που επιλέξατε. Πώς σχολιάζουν τη χρήση των δώρων ο Αίαντας και ο Τεύκρος;

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ

επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

- Σοφοκλή «Αίας». [645-665](#), Μτφρ. Θ. Κ. Στεφανόπουλος.
- Σοφοκλή «Αίας», [1026-1034](#). Μτφρ. Δ. Ν. Μαρωνίτης (θα τους βρείτε στο τέλος του σχετικού άρθρου).
- Με βάση αυτά τα στοιχεία να δημιουργήσετε ένα πολυτροπικό κείμενο για τις παραλληλίες του Έκτορα και του Αίαντα. Να αποτυπώσετε τις σκέψεις σας σε μια σχετική παρουσίαση (PowerPoint ή με άλλο λογισμικό της επιλογής σας π.χ. [Windows Live Movie Maker](#) κ.λπ.).
- Μετά την παρουσίαση της εργασίας σας στην ολομέλεια να την αναρτήσετε στο ιστολόγιο του μαθήματος.

Φάση Β΄

Κοινό Φύλλο Εργασίας Β

Α) Ταξίδι στην τέχνη

- Να επισκεφτείτε τον ιστότοπο [«Πόροι για τα Ομηρικά έπη: Ο τρωικός μύθος στην τέχνη και τη λογοτεχνία»](#) του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας.
- Στο ευρετήριο να επιλέξετε τη λέξη κλειδί «Αίαντας» και να αναζητήσετε αγγειογραφίες με θέμα την «Κρίση των όπλων του Αχιλλέα» μεταξύ Αίαντα και Οδυσσέα. Να συζητήσετε μεταξύ σας: Πώς αποδίδεται εικαστικά η διεκδίκηση των όπλων από τον Αίαντα; Τι άλλο σχετικό με τα συναισθήματα του ήρωα διακρίνετε στις απεικονίσεις της σκηνής;

Β) Ταξίδι στο χωροχρόνο

Να μεταφερθείτε νοερά στο αχαϊκό στρατόπεδο αμέσως μετά τον θάνατο και την ταφή του Αχιλλέα, όταν η μητέρα του Θέτις ορίζει να πάρει τα όπλα του Αχιλλέα ο καλύτερος πολεμιστής. Δύο ήρωες τα διεκδικούν: ο Οδυσσέας και εσείς! Ναι, καλά το καταλάβατε, έχετε μεταμορφωθεί σε Αίαντα! Προσπαθήστε να μπειτε στην ψυχολογία του και να αποκτήσετε το ήθος του, όπως το γνωρίσατε στις δραστηριότητες της προηγούμενης φάσης.

Αποστολή σας:

- Να συνθέσετε τον λόγο που θα εκφωνήσετε στη συνέλευση των Αχαιών επιχειρηματολογώντας για τη συμβολή σας στον δεκαετή πόλεμο και διεκδικώντας την τιμή που σας ανήκει, τα όπλα του Αχιλλέα!
- Ένα μέλος της ομάδας σας να εκφωνήσει αυτόν το λόγο ενώπιον των «Αχαιών» συμμαθητών σας, ενισχύοντας την πειστικότητα των λεγομένων του με αντίστοιχο ύφος, στάση σώματος, διαχείριση φωνής.
- Τέλος, να προχωρήσετε σε μυστική ψηφοφορία ανάδειξης του πειστικότερου Αίαντα όλων των ομάδων.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Ζ. ΑΛΛΕΣ ΕΚΔΟΧΕΣ

Α΄ Φάση

Το [Φύλλο Εργασίας Α1](#) θα μπορούσε να αποκοπεί από την Α΄ Φάση και να χρησιμοποιηθεί ένα μέρος του (βήματα Α, Β και Γ) ως αφόρμηση, να προηγηθεί δηλαδή ή να συνδυαστεί με τη διδασκαλία της ενότητας (ως κοινό Φύλλο Εργασίας πέντε ή έξι ομάδων) και το τελευταίο μέρος του (βήμα Δ) ως επιστέγασμά της ή ως εργασία στο σπίτι. Οι ομάδες θα μπορούσαν, επίσης, να δραματοποιήσουν συλλογικά τόσο το ομηρικό κείμενο που προηγείται της μονομαχίας (Η 66-135 και 157-161) όσο και το κείμενο της μονομαχίας (Η 206-315). Για τον λόγο αυτό θα πρέπει να επιλέξουν έναν εκπρόσωπό τους που θα υποδυθεί ένα από τα πρόσωπα των ιλιαδικών αποσπασμάτων (Ποιητής-αφηγητής, Έκτορας, Μενέλαος, Αγαμέμνονας, Νέστορας, Αίας) – ο διαμεσολαβητής της ομάδας θα αναλάβει να συνεννοηθεί με τις άλλες ομάδες.

Αν ο διδάσκων θέλει να διαφοροποιήσει τις εργασίες των ομάδων, θα μπορούσε να ζητήσει από τους μαθητές που επεξεργάζονται τα Φύλλα Εργασίας [Α3](#) και [Α4](#) να συντάξουν, αντί για παρουσίαση, έναν νοητικό χάρτη με τις αναλογίες Αίαντα-Αχιλλέα και Αίαντα-Έκτορα αντίστοιχα.

Για εξοικονόμηση χρόνου, θα μπορούσε ο διδάσκων να ενσωματώσει στα [Φύλλα Εργασίας της Α΄ Φάσης](#) τα κειμενικά αποσπάσματα από το έπος και τον «Αίαντα» του Σοφοκλή, αντί να παραπέμψει τους μαθητές στον «Μικρό Απόπλου».

Μία άλλη πειραματική εκδοχή της Α΄ Φάσης θα ήταν να αφαιρεθούν από τα Φύλλα Εργασίας όλες οι κειμενικές παραπομπές και να αφεθούν οι μαθητές να συγκροτήσουν τον μύθο του Αίαντα αποκλειστικά μέσα από τις εικαστικές αποτυπώσεις και τον σχολιασμό τους στις διάφορες αρχαιογνωστικές πηγές. Έτσι, μεγεθύνεται η πρόκληση να λειτουργήσουν διερευνητικά, να αντιληφθούν το ειδικό βάρος των επιλογών κάθε καλλιτέχνη και τη συμβολική λειτουργία συγκεκριμένων

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

απεικονίσεων. Ακόμη και στην περίπτωση που οδηγηθούν σε εσφαλμένα συμπεράσματα, μπορούν εκ των υστέρων να αναθεωρήσουν συμβουλευόμενοι κειμενικά δεδομένα.

Β΄ Φάση

Στη Β΄ Φάση του σεναρίου, η εκφώνηση του λόγου του Αίαντα μπορεί να μετατραπεί σε πλήρη δραματοποίηση με αντίστοιχη σκευή και συμμετοχή και των άλλων μελών της ομάδας στον ρόλο των Αχαιών της συνέλευσης ή ακόμη και του Οδυσσέα.

Το σενάριο αυτό θα μπορούσε να αξιοποιηθεί και ως βάση Πολιτιστικού Προγράμματος (ημιτυπική εκπαίδευση). Στην περίπτωση αυτή ως τελική δραστηριότητα της Β΄ Φάσης προτείνεται η σύνθεση ενός έπους για τον Αίαντα, μιας «Αιαντίδος».

Η. ΚΡΙΤΙΚΗ

Οι μαθητές ανταποκρίθηκαν με μεγαλύτερη προθυμία στην Α΄ Φάση της διδακτικής πρότασης, και όχι τόσο στη βιωματική Β΄ Φάση. Ωστόσο, δήλωσαν πως τους άρεσε ο εναλλακτικός τρόπος μαθήματος με τη χρήση των ψηφιακών μέσων στη διδασκαλία και η συνεργατική εμπειρία. Σε άλλη ευκαιρία η διδάσκουσα με αφορμή την αμηχανία τους στην προφορική παρουσίαση των εργασιών προκάλεσε συζήτηση για τη σημασία των επικοινωνιακών δεξιοτήτων και της προφορικής «υπεράσπισης» των έργων τους μπροστά σε κοινό.

Θ. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Edwards, M. W. 2001. *Όμηρος, ο ποιητής της Ιλιάδος*. Μτφρ. Λιαπής, Β. & Ν. Μπεζαντάκος. Αθήνα: Ινστιτούτο του βιβλίου – Α. Καρδαμίτσα.

Kalantzis, M & B. Cope. 2008. *New Learning: Elements of a Science of Education*. Cambridge University Press.

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ
Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Kress, G. 2000. «Σχεδιασμός του γλωσσικού προγράμματος σπουδών με βάση το μέλλον», *Γλωσσικός Υπολογιστής* 2, 111 – 124.

<http://www.komvos.edu.gr/periodiko/periodiko2nd/glossika/kress/index.htm> [01-04-2015].

Kress, G. & T. van Leeuwen. 2001. *Multimodal Discourse. The Modes and Media of Contemporary Communication*. London: Arnold.

Κομνηνού – Κακριδή, Ο. 1947. *Σχέδιο και τεχνική της «Ιλιάδας»*. Αθήνα: Ίκαρος.

Κουτσογιάννης, Δ. 2007. *Πρακτικές ψηφιακού γραμματισμού νέων εφηβικής ηλικίας και (γλωσσική) εκπαίδευση*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας.

http://www.greek-language.gr/greekLang/modern_greek/studies/ict/teens/index.html [01-04-2015].

Μάθηση Μέσω Σχεδιασμού <http://neamathisi.com/learning-by-design> [01-04-2015].

Μαρωνίτης, Δ. Ν. 2005 [1999]. *Ομηρικά μεγαθέματα: πόλεμος, ομιλία, νόστος*. Αθήνα: Κέδρος.

Μαρωνίτης, Δ. Ν. 2013. «Ομηρική φιλότις»

<http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=514633> [01-04-2015].

Μαρωνίτης Δ. Ν. & Λ. Πόλκας. 2007. *Αρχαϊκή Επική Ποίηση: Από την Ιλιάδα στην Οδύσσεια*. Θεσσαλονίκη: Κέντρο Εκπαιδευτικής Έρευνας & Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.

http://www.greek-language.gr/digitalResources/ancient_greek/history/epos/index.html

[01-04-2015].

Vygotsky, L. S. 1978. *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge MA: Harvard University Press.